

Анотація

Л.В.Повалий

Этнопедагогические истоки педагогики гуманизма

В статье раскрывается связь между педагогикой гуманизма и этнопедагогикой, что позволяет рассмотреть некоторые механизмы формирования гуманных взаимодействий в школьно-семейной среде.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизация воспитания, семья, родительско-детские взаимоотношения, этнопедагогика.

Summary

L.V.Povaliy

Ethnopedagogical Sources of Pedagogy of Humanism

The article reveals the connection between humanistic pedagogics and ethnopedagogics that allows to highlight certain mechanisms of humane relationships in school-family environment.

Key words: humanism, humanization of education, family, parent-child relationships, ethnopedagogics.

Дата надходження статті: «26» вересня 2012 р.

УДК 37.036

О.П.ПОПИК,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Виховання творчої особистості молодшого школяра засобами хореографічного мистецтва в позашкільних навчальних закладах

У статті автор розкриває роль позашкільної освіти у вихованні творчої особистості молодших школярів, досліджує аспекти підвищення ефективності використання хореографічних засобів виховання, розглядає специфіку впливу хореографічного мистецтва на виховання особистості молодших школярів.

Ключові слова: позашкільні навчальні заклади, виховання, молодші школярі, танець.

Постановка проблеми... Проблема розвитку творчої особистості молодшого школяра є однією з центральних у педагогіці. Вимоги суспільства сьогодні – це потреба постійної творчості, долання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, оригінальних підходів і шляхів до їх втілення. Одним з головних педагогічних завдань при цьому є виховання людини, здатної акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві, розвитку технології. Це завдання відображене в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, в якій підкреслюється необхідність застосовувати нові педагогічні технології особистісно зорієнтованого виховання для формування творчих здібностей учнів.

Аналіз досліджень і публікацій... Позаяк педагогічний процес є творчим за своєю сутністю, значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів присвячена дослідженню творчого процесу (В.Андреев, Т.Громов, В.Моляко, В.Николко та ін.). Дослідженням загальних проблем розвитку творчих здібностей займалися такі науковці, як Д.Богоявленська, Г.Костюк, Б.Теплов, С.Рубінштейн, К.Платонов та ін. Аналіз наукової літератури переконує, що ця проблема є багатогранною і вимагає постійного наукового моніторингу.

Формулювання цілей статті... Метою статті є дослідження основних засобів виховання творчої особистості молодших школярів засобами хореографічного мистецтва в позашкільних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу... Дискусійним залишається питання про формування предметного комплексу, що становить основу занять у хореографічних колективах. До цього часу немає чіткого окреслення можливостей застосування методики проектування багатоцільових соціально-культурних дозвіллевих програм (В.Кірсанов) для творчого розвитку молодших школярів.

Відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту» система художньо-естетичного виховання у позашкільних закладах розглядається як елемент безперервної художньо-естетичної освіти – процес гармонійного розвитку особистості, духовного збагачення, розкриття її творчого потенціалу, зростання сутнісних сил і здібностей [6, с. 28].

В нашій країні на досягнення цієї мети спрямовується діяльність цілої низки закладів, як державних, так і приватних: від обов'язкової загальноосвітньої школи, позашкільних закладів – до організації творчих аматорських колективів.

Сьогодні спостерігаються тенденції до збільшення кількості різноманітних об'єднань за інтересами, які функціонують здебільшого на базі позашкільних закладів. Наявність різних типів

позашкільних навчальних закладів дає змогу кожному педагогічному колективу реалізувати своє творче кредо, а кожному керівнику проявити свій власний педагогічний почерк. На відміну від притаманного шкільному навчанню формуванню знань, умінь та навичок, позашкільне навчання надає більше можливостей для кращого стимулювання творчих здібностей дитини.

Значне місце у зростанні творчого потенціалу дітей належить об'єднанням хореографічного напрямку, педагоги яких у власній педагогічній практиці використовують виховні можливості мистецтва танцю.

За роки незалежності України всупереч всім економічним складностям з'являються численні дитячі танцювальні колективи. На базі відомих хореографічних колективів, які в радянські часи існували в рамках таких освітніх закладів, як Палади (центри) творчості дітей та юнацтва, завдяки зусиллям самих керівників і при підтримці місцевої влади створені хореографічні студії, школи, центри хореографії, багато інших спеціалізованих позашкільних установ. Поряд з освоєнням основ танцювального мистецтва, формуванням виконавських навичок значну увагу в колективах приділяється розвитку творчих якостей особистості, її самовираженню засобами хореографії. Зупинимося на більш відомих:

- Кіровоградський обласний державний середній загальноосвітній навчально-виховний комплекс хореографічного мистецтва (гімназія-школа мистецтв), в якому навчається близько 1000 учнів. Це єдиний в Україні комплекс із налагодженою системою цілісного навчання і виховання дітей засобами хореографічного мистецтва, що охоплює всі ланки хореографічної освіти: дошкільну, позашкільну, середню і вищу. Складовою частиною комплексу є школа мистецтв – позашкільний заклад, в якому діти від 5 до 16 років поглиблено вивчають хореографічні дисципліни, історію мистецтв, малюнок, живопис та композицію.

У гімназії – середньому загальноосвітньому закладі відбувається передвузівська підготовка для вступу в Кіровоградський державний педагогічний університет ім.В.Винниченка зі спеціальності «Хореографія».

Творчою лабораторією комплексу є народний хореографічний ансамбль «Пролісок» (створений в 1970 році), найвідоміший серед дитячих колективів нашої держави.

- Житомирська школа хореографічного мистецтва «Сонечко» (відкрита в 1993 році на базі народного хореографічного ансамблю «Сонечко»), в якій навчаються понад 600 учнів. Вони вивчають класичний, народно-сценічний, історико-побутовий, сучасний танець, танцювальну техніку, методика роботи з дитячим хореографічним колективом, що викладаються за авторськими програмами. Учні набувають знання з музичної грамоти, початкового курсу історії мистецтв та історії хореографії, займаються в гуртках декоративно-прикладного мистецтва, вчать народну пісню, здобувають навички верхової їзди на кінноспортивній базі школи.

Мета роботи колективу школи – залучити дітей до народного мистецтва, виховувати здорову громадську і патріотичну позиції, моральні якості, розвивати художньо-естетичні здібності дітей та залучати батьків до відповідальної місії виховання дітей засобами народної хореографії, прищеплювати їм розуміння відповідальності за виховання дітей в душі народних традицій.

- Вінницький міський центр художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва «Барвінок» (створений у 1996 році на основі зразкового ансамблю «Барвінок»), де навчається близько 1000 дітей віком від 5 до 16 років. Основними напрямками навчально-виховної роботи Центру «Барвінок» є хореографічне навчання і фольклорно-етнографічна робота. Основною структурною ланкою Центру є хореографічна школа, головне завдання якої полягає у розвитку художньо-естетичних здібностей дітей та допрофесійна підготовка з хореографії. В школі викладаються основи хореографії, класичний, народно-сценічний, історико-побутовий та бальний танець. Фольклорно-етнографічні гуртки (художньої вишивки, сольного співу та вокалу, гри на народних музичних інструментах) якнайширше задовольняють потреби вихованців у творчому пізнанні, переосмисленні навколишньої дійсності через вивчення фольклорної спадщини нашого народу та створення на цій основі нових зразків аматорського мистецтва.

Вивчення науково-теоретичних праць з проблеми хореографічного виховання, аналіз роботи провідних позашкільних закладів художньо-естетичного типу чи профілю, практична робота, яка здійснюється на базі Зразкової хореографічної студії-лабораторії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії дозволяє говорити про значний виховний потенціал хореографічного мистецтва у розвитку дитини та про необхідність цілісної системи шкільних і позашкільних установ, що здійснюють художньо-естетичне виховання.

Спостерігаючи за творчістю дошкільників і молодших школярів, неможливо не погодитися з думкою Десмунда Моріса, що творча діяльність є не перевагою окремих людей, а універсальним прагненням, проявом особливостей, закладених в біологію нашого виду і відокремлює людство від решти всієї природи. У віці від 4 до 6 років талановитими можна назвати усіх дітей, що проявляють творчість у будь-яких видах мистецтва. Тому цей вік називають віком «грацій». Дії

дітей у віці «грацій» талановиті, гармонійні та природні, оскільки інтуїтивно опираються на закладені в них природні інстинкти, почуття, прагнення. Ці природні задатки стають слухняними і надійними інструментами людини-творця тільки за умови кропіткої роботи, інакше кажучи, вони відмирають чи зберігаються у вигляді слабких намагань, або починають служити прямо протилежним цілям: не гармонії та упорядкуванню, а хаосу та руйнуванню.

Крім цього, залучення молодших школярів до різних жанрів хореографічного мистецтва та їх участь у творчому процесі на рівні потреби дозволить запобігти «згасанню» інтересу до занять хореографією, що є характерним для підліткового віку. На думку Ю.Вітряньського, недооцінка даної тенденції нерідко призводить до втрати ціннісного значення мистецтва, значно збіднюючи особистість дитини, що формується [1, с.16]. Організація творчої діяльності молодших школярів дозволяє педагогу побачити характер дитини, знайти індивідуальний підхід до неї з урахуванням статі, віку, темпераменту, її інтересів і потреб в даній діяльності, виявити і розвивати творчий потенціал дитини.

У своїй роботі для реалізації творчого потенціалу дітей ми використовуємо:

– танець наслідування – масова форма організованого дитячого танцю і має велике значення в масовій роботі з дітьми. В масовому наслідувальному танці ініціатором виступає педагог. Такий танець повинен бути добре підготовлений педагогом і забезпечений хорошим показом рухів.

Масовість і відсутність попередньої підготовки обумовлює і побудову танцю: проста, доступна і легко сприймається. Наслідувальний масовий танець дає поштовх до розгортання вільного, творчого танцю і сприяє розвитку ініціативи дітей.

Набутий практичний досвід в музично-ігровій і танцювальній творчості в системі музично-рухового і хореографічного виховання.

На неможливість розвитку особистісних якостей школярів молодших класів без стимулювання їхньої мотиваційної сфери вказував П.Коваль [3]. Він акцентував увагу на відповідності змісту уроків хореографії розумовому, фізичному розвитку учнів початкової школи та їх танцювально-колективній діяльності. Ми погоджуємось із ученим, що ефективність виховання творчої особистості школяра покращиться за таких умов:

- спрямованості змісту танцювальної діяльності на розвиток розумової, емоційної та творчої сфер школярів;
- розширення досвіду танцювальної діяльності учнів за рахунок впровадження в процес хореографії нової інформації;
- здійснення постановочної роботи в співтворчості дітей та педагога;
- застосування цікавого дитячого хореографічного репертуару;
- організації на різних сценічних майданчиках публічно-виконавчої діяльності молодших школярів;
- використання спонукальних форм та методів танцювальної роботи.

На нашу думку, цей процес буде ефективним, якщо базуватиметься на таких засадах:

- використання ігрових форм та методів упродовж всього навчально-виховного процесу з хореографічної діяльності;
- врахування вікових, індивідуальних та статевих особливостей учнів початкових класів;
- впровадження у зміст хореографічної діяльності різних видів танцювального мистецтва;
- застосування на уроках хореографії сучасних аудіовізуальних технічних засобів навчання.

Тож, наповнення змісту навчально-виховного процесу з хореографії відповідними спонукальними до танцювальної діяльності формами та методами забезпечить розвиток мотиваційної сфери учнів.

Одним із пріоритетних напрямків процесу виховання творчої особистості є завдання навчити школярів створювати за допомогою танцю художню модель дійсності (спосіб формування художнього образу). Це вимагає об'єднаних творчих зусиль вчителя та дитини. Як зазначає П.Фріз, «художня модель містить не тільки результати, але осмислений досвід, пізнання відношень, усталені стереотипи, оцінки» [5, с.6]. У даному разі хореографія моделює процес накопичення досвіду шлях пошуків і сумнівів, рух через втрати до знахідок і втягує школярів до цього процесу. «Художня модель отримує завершеність тоді, коли особистість докладає у створений автором образ свій власний пошук» [5, с.6]. Творча особистість завжди проектує хід мислення на себе і на своє життєве оточення. Лише такий сплав є завершеною художньою моделлю, що відповідає практичному призначенню мистецтва і його виховній ролі зокрема. Якщо виникає ідеальна модель виховання творчої особистості, то проявляються дві взаємопов'язані частини: відображена – до неї входять результати пізнання і оцінки дійсності, і проектувальна – до неї входить програма впливу на школярів. Кінцевим результатом творчої діяльності, що має важливе соціально-педагогічне значення, діти вважають доробок (участь у концертах, фестивалях, призові місця на конкурсах, присвоєння колективу звання «народний», «зразковий»). Для керівника

танцювального колективу, крім цього, не менш важливим результатом є розвиток особистісних якостей вихованців, їх уміння досягати мети, докладати до цього певні зусилля – духовні, фізичні, морально-психологічні. Саме цим і пояснюється характер творчого і педагогічного процесу в танцювальному колективі, який повинен бути наповнений глибоким особистісно орієнтованим та культурним змістом.

Критеріями визначення рівня творчого розвитку особистості школяра є:

- позитивні зміни у характері діяльності, зміна її мотивації, пов'язана з виникненням нових ціннісних орієнтирів;
- готовність до виконання таких творчих завдань, які раніше виконувалися без будь-якого зацікавлення;
- побудова власних дій відповідно до очікувань сьогодення;
- художнє самовираження в педагогічно заданих умовах;
- готовність до прийняття соціокультурних викликів часу;
- позитивне ставлення до хореографічної та будь-якої іншої мистецької діяльності, яке відображається в нових формах спілкування, проявах уваги, інтересу, ініціативи;
- зміна поведінки в цілому, її «почерку», стилю, що свідчить про зрушення щодо звичок, інтересів, потреб та запитів особистості даного вихованця.

Висновки... Отже, хореографічне мистецтво – могутній засіб виховання творчої особистості школяра. Цей процес буде ефективним, якщо реалізовуватиметься за такими напрямками: відповідність хореографічної діяльності художнім інтересам дітей та врахування їхніх вікових особливостей, наповнення змісту хореографічної діяльності сучасними формами танцювального мистецтва, використання аудіовізуальних та технічних засобів навчання, ознайомлення учнів з творчістю видатних митців хореографії, спільний перегляд танцювальних відеоматеріалів з наступним обговоренням їх змісту.

Наступним етапом нашої роботи вважаємо визначення форм та методів хореографічної діяльності, що сприятимуть формуванню найважливіших сфер вихованості молодших школярів, стимулюватимуть їхні психофізичні прояви та формуватимуть ціннісне ставлення до творчої діяльності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вітрянський Ю. Художньо-естетичне виховання учнів в умовах мистецького закладу / Ю. Вітрянський // Мистецтво та освіта. – 2010. – № 1. – С.16–18.
2. Закон України про позашкільну освіту // Освіта України : Нормат.-прав. док. – К. : Міленіум, 2001. – С. 449–453.
3. Коваль П. М. Педагогічні засади розвитку особистісних якостей молодших школярів засобами ритміки та хореографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / П. М. Коваль. – Івано-Франківськ, 1998. – 19 с.
4. Концепція позашкільної освіти й виховання // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – № 7. – С. 19.
5. Фріз П. І. Хореографічна культура як чинник творчого розвитку особистості дитини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / П. І. Фріз. – К. : ДАККМ. – 2007. – 19 с.

Анотація

О.П.Попык

Воспитание творческой личности младшего школьника средствами хореографического искусства во внешкольных учебных заведениях

Автор статьи рассматривает роль внешкольных учебных заведений в развитии творческих личностных качеств младших школьников средствами хореографии. При анализе хореографических программ исследован опыт школ Кировограда, Житомира, Винницы. В статье изучены средства хореографии, которые влияют на формирование творческой личности младших школьников.

Ключевые слова: творческая личность, младшие школьники, средства хореографии.

Summary

O.P.Popyk

Upbringing of the Creative Personality of a Primary School Pupil by Means of Choreographic Art under the Conditions of Out of School Educational Establishments

The author of the article reveals the role of out of school educational establishments in upbringing of creative personality of primary school pupils by means of choreographic art. The experience of schools of Kirovograd, Zhytomyr and Vinnytsia is grounded by the author. Characteristics of means of usage of choreographic art in upbringing of creative personality of primary school pupils in educational process are shown. The ways of perfection of the process of creative personality of a primary school pupil upbringing by means of choreographic art is given.

Key words: creative personality, out of school educational establishments, primary school pupils, choreographic means.

Дата надходження статті: «3» вересня 2012 р.